

marife

dini arařtırmalar dergisi
Turkish Journal of Religious Studies

cilt / volume: 23 • sayı / issue: 1 • yaz / summer 2023

Understanding Islam: Positions of Knowledge, Bryan S. Turner (Edinburgh: Edinburgh University Press), 176 pages, ISBN 978-1474498746

Muhammed Babacan

Öğretim Görevlisi Dr., ASBÜ, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı.
Lecturer PhD, ASBU, Faculty of Theology, Department of Sociology of Religion
Ankara / Türkiye
muhammed.babacan@asbu.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0002-8845-4677>

Article Type / Makale Tipi

Book Review / Kitap Tanıtımı

DOI: 10.33420/marife.1274066

Article Information / Makale Bilgisi

Received / Geliş Tarihi: 30.03.2023

Accepted / Kabul Tarihi: 20.06.2023

Published / Yayın Tarihi: 30.06.2023

Cite as / Atıf: Babacan, Muhammed. "Understanding Islam: Positions of Knowledge, Bryan S. Turner (Edinburgh: Edinburgh University Press), 176 pages, ISBN 978-1474498746". *Marife* 23/1 (2023) 295-301. <https://doi.org/10.33420/marife.1274066>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright / Telif Hakkı: "This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) International License." / "Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilmez 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır."

e-ISSN: 2630-5550

<https://marife.org/tr/>

Understanding Islam: Positions of Knowledge, Bryan S. Turner
(Edinburgh: Edinburgh University Press), 176 pages, ISBN 978-
1474498746¹

Özet

İngiliz ve Avustralyalı bir sosyolog olan Bryan S. Turner, bu eserinde, bilginin içeriden ve dışarıdan gelen farklı konumlarını inceleyerek İslam'ı anlamayı amaçlar. Dine akılcılık bağlamında yaklaşan Turner, İslam dini hakkındaki tartışmasını hukuk (şeriat) veya dogmatik teoloji olarak ifade ettiği inançlar bağlamında değil, bir 'deneyim dünyası' (life-world) olarak adlandırdığı dini pratiklerin günlük yaşamda nasıl somutlaştığı ve yaşam biçimlerini ve kültürel değerleri nasıl etkilediği bağlamında yapar. Turner, Siyasal İslam, şeriat, Oryantalizm ve İslamofobi gibi temel konuları, pragmatizm ve postmodernizm gibi modern felsefeyle yapılan tartışmalar aracılığıyla keşfeder. Bilim ve nesnellik gibi geleneksel kavramlara bazı postmodern ve pragmatist itirazlar geliştiren Turner, dışarıdakilerin daha nesnel olabileceğine ve bir dinin veya kültürün içeridekiler tarafından görmezden gelinen veya ihmal edilen yönlerini fark edebileceğine inanmanın da mümkün olabileceğini tartışır. İslam'ı, özellikle, siyasi çatışma tarihi üzerinden anlamaya çalışır. 'Siyasal İslam' tabirinin aşağılayıcı bir şekilde kullanıldığının farkında olan Turner, Taliban ya da El Kaide gibi grupların eylemlerinin istisna olduğunu vurgulayarak okuyucuya Müslüman siyasetinin ve toplumsallığının birçok çeşidi olduğunu hatırlatır. Turner, özellikle Edward Said'in Oryantalizm tezine ve İslamofobi'nin sarih ampirik gerçekliklerine karşı olumsuz tutum geliştirir. Turner, her ne kadar İslam'ı anlamayı amaçlasa da kitabın birçok yerinde Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında diyalog yoluyla ortaya çıkabilecek bir anlayışın imkânını da arar. İslam'ın dışından biri olan Turner'ın içeridekilerin dünyasını anlamaya çalıştığı bu kitap, günümüz Müslüman toplumlarının sosyal ve siyasi meseleleri üzerine çalışan akademisyenlere ve genel okuyuculara kapsamlı ve önemli bir tartışma sunar.

Anahtar Kelimeler: İslam Sosyolojisi, Bryan S. Turner, Anlama, İçeridekiler-Dışarıdakiler, Bilginin Konumsallığı, Siyasal İslam, Oryantalizm, İslamofobi.

Summary

In this work, Bryan S. Turner, a British and Australian sociologist, aims to understand Islam by examining different positions of knowledge from inside and outside. Approaching religion in the context of rationality, Turner discusses the religion of Islam in the context of how religious practices, which he calls a 'life-world', are embodied in Daily life and how they affect lifestyles and cultural values rather than in the context of beliefs, which he expresses as law (sharia) or dogmatic theology. Turner explores key issues including Political Islam, sharia, Orientalism and Islamophobia through discussions with modern philosophy such as pragmatism and postmodernism. Developing some postmodern and pragmatist objections to traditional concepts such as science and objectivity, Turner argues that it is also possible to believe that outsiders can be more objective and recognize aspects of a religion or culture that are ignored or neglected by those insiders. He tries to understand Islam, in particular, through the history of political conflict. Aware of the derogatory use of the term 'Political Islam', Turner emphasizes that the actions of groups such as the Taliban or Al-Qaeda are the exception, reminding the reader that there are many variants of Muslim politics and sociability. In particular, he develops a negative attitude towards Edward Said's thesis of Orientalism and the explicit empirical realities of Islamophobia. Although Turner aims to understand Islam, he also seeks the possibility of an understanding that can emerge through dialogue between Christians and Muslims in many parts of the book. This book, in which Turner, an outsider of Islam, seeks to understand the world of the insiders, provides a comprehensive and important discussion for scholars and general readers studying on the social and political issues of contemporary Muslim societies.

Keywords: Sociology of Islam, Bryan S. Turner, Understanding, Insiders-Outsiders, Position of Knowledge, Political Islam, Orientalism, Islamophobia.

Bryan S. Turner, zekice ve jargon içermeyen tematik bir brikolajla desteklediği bu kitapta, bilginin farklı konumlarını içeriden ve dışarıdan inceleyerek İslam

¹ Turner, Bryan S. Understanding Islam: Positions of Knowledge, Edinburgh University Press, 2023, 176 sayfa.

dinini anlamaya çalışır. Turner, özellikle iki önemli düşünür üzerinden bir okuma yaparak 'anlama' kavramına yaklaşır: İlki, yaşamının büyük bir bölümünde 'anlama' sorunu üzerinde çalışan ve anlama için içeridekiler ve dışarıdakiler arasındaki konuşmalara ve metinlere dikkatle bakılması gerektiğini söyleyen büyük Alman filozofu Hans-Georg Gadamer (1900-2002)'dir. İkincisi ise sosyolojiyi özellikle toplumsal eylemin anlamıyla ilgilenen bir bilim olan 'yorumlayıcı/anlayıcı sosyoloji' (versetehende soziologie) kavramı ile tanımlayan Alman düşünür ve sosyolog Max Weber'dir (1864-1920). Anlama kavramına sosyolojik açıdan yaklaşan Turner, sosyolojinin dine yaklaşımının akılcılık bağlamında olması gerektiğini hatırlatır ve kendisinin de bu çalışmada, İslam dinine akılcılık bağlamında yaklaştığını ifade eder. Buna göre, din hakkındaki tartışmasını hukuk (şeriat) veya dogmatik teoloji olarak ifade ettiği inançlar bağlamında değil, bir 'deneyim dünyası' (life-world)² olarak adlandırdığı dini pratiklerin günlük yaşamda nasıl somutlaştığı ve yaşam biçimlerini ve kültürel değerleri nasıl etkilediği bağlamında yapar. Turner'a göre anlamlar, durumlara ve sosyal varlıklar olarak hayatta kalabilmek için eylemlerin anlamını yorumlamak zorunda olan sosyal aktörlere yazılır. Weberci sosyolojinin en önemli özelliği olan, ki bu onu pozitivist epistemolojiden ayırır, anlam ve yoruma yapılan vurgunun önemini kabul eden Turner, eylemin sadece dışsal tezahürlerini değil, içsel anlamlarının kavranmasını da gerektirdiğini ileri sürer.

Kitap dokuz bölümden oluşur: 1) İslam'ın değişen dünyası; 2) İçeridekiler ve dışarıdakiler; 3) İslam sosyolojisinin doğuşu; 4) Postmodernizm, küreselleşme ve din; 5) Oryantalizm ve İslam; 6) İslamofobi; 7) Feminizm, doğurganlık ve dindarlık; 8) Konumsallık sorunları ve 9) Diyalogun imkânı. Dolayısıyla, İslam sosyolojisi alanında uzun süredir başarılı ve özgün akademisyenlerden biri olarak çalışan Turner, İslam sosyolojisi ile ilgili temel kavramlar üzerinden İslam'ı anlamaya çalışır. Şüphe yok ki, Turner'ın tüm bu bölümlerdeki yorum ve tartışmaları kapsamlı bir analiz ve değerlendirmeye değer görünmektedir. Ancak kitap kritiğinin belirli sınırlılıklar dahilinde yapılması gerektiğinden, dikkatler yalnızca çok daha önemli görülen şu altı temaya dair tartışmalara yoğunlaşacaktır: Siyasal İslam, içeridekiler ve dışarıdakiler, bilginin konumsallığı, Oryantalizm, İslamofobi ve diyalogun imkânı.

Turner, haklı olarak, İslam'ın dışında birinin onu anlamasının normal durumda zor olduğuna, modern zamanlarda içinde yaşadığımız istikrarsızlık nedeniyle anlamının giderek daha da zorlaştığına dikkat çeker. Öyle ki, kitabı yazdığı 2020-2022 yılları arasında küresel istikrarsızlıkla da bağlantılı olarak Filistin krizi, İran'ın nükleer gelişimi, Yemen'deki insani kriz, İran'daki başörtüsü eylemleri, Lübnan hükümetinin çöküşü ve Afgan hükümetinin çöküşü gibi uluslararası siyasi meselelerin olduğunu, bu durumun da kaçınılmaz olarak İslam'ı siyasi çatışma tarihiyle birlikte değerlendirmemiz gerektiğini vurgular. Bununla birlikte, tüm bu gelişmeler ışığında, birinci bölümde tüm İbrahimi dinler gibi İslam'ın da tarih boyunca değişime uğradığını ancak 11 Eylül saldırısı ile 15 Ağustos 2021 yılında Afganistan'ın

² 'Life-world', Edmund Husserl tarafından kavramsallaştırılmıştır. Husserl, kavramın rolünü yaşamış deneyimdeki tüm bilgilerin temeli olarak açıklamıştır. Kavram, dünyanın deneyimlendiği, yaşandığı bir durumu vurgular. Detaylı bilgi için bakınız: Edmund Husserl, *The crisis of European sciences and transcendental phenomenology: An introduction to phenomenological philosophy* (Northwestern University Press, 1970).

başkenti Kabil'in Taliban güçleri tarafından ele geçirilmesi arasındaki dönemde değişimin dramatik ve sıkıntılı olduğunu ileri sürer. Turner'ın burada özellikle Taliban'ın eylemleri üzerinden bütünlüklük küresel bir 'Siyasal İslam' hareketinin imkânını tartıştığını görüyoruz.

Turner, İslam ve siyaset arasındaki ilişki üzerinden İslam'ı anlamaya çalışır. Bunu yaparken özellikle Taliban'ın 2021 yılında Afganistan'ın başkenti Kabil'i ele geçirmesine dikkat çekerek 'Siyasal İslam'ın nasıl anlaşılması gerektiğine dair önemli bir tartışma ortaya koyar. Taliban'ı İslami milliyetçi bir hareket olarak gören Turner, Taliban'ın Afganistan'ı şeriat ile yönetmesine, şeriatın tarihi açıdan devlet hukuku olmadığını gerekçe göstererek karşı çıkar. Ona göre, şeriatın bir hukuk olduğu fikri yanıltıcıdır, esasen şeriat, iyi hayatı tanımlayan etik bir metodolojidir. Dolayısıyla, şeriatı devlet hukukuna tercüme etmenin ve onu devlet aygıtı aracılığıyla empoze etmenin, onun sekülerleşmesini üstlenmek anlamına gelen bir paradoks olduğunu ileri sürer. Burada Turner'ın vurgulamak istediği hususun, devlet olarak nitelendirilen politik kurumun Batı'ya özgü bir tarihsel tecrübe yoluyla ortaya çıkması olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, Turner'ın, İslam hukuku üzerine önemli çalışmalar ortaya koyan Wael B. Hallaq gibi, modern devlet paradigmasının tarihselliği ile İslami yönetim paradigmasının tarihselliği arasında bir çelişki olduğuna dikkat çektiğini görüyoruz.³

Öte yandan, Turner, Weber and Islam: A Critical Study⁴ adlı çalışmasında olduğu gibi, bu kitabında da Max Weber'in İslam'ı bir savaş dini olarak analiz etmesini reddeder. İslam'a yönelik bu tutumun Batı'nın İslam'a ve İslami kültürlerle verdiği olumsuz tepkilerde kalıcı bir etkisinin olduğunu vurgular. 'Siyasal İslam' tabirinin aşağılayıcı bir şekilde kullanıldığının farkında olan Turner, Taliban ya da El Kaide gibi grupların eylemlerinden hareketle bu tabirin tüm Müslümanları bağlayan bütünlüklük küresel bir hareket olduğu fikrine karşı çıkar. Sonuç olarak, Turner'ın Müslümanların siyasete yaklaşımının birçok biçiminin olduğunu ve dolayısıyla tekil bir 'Siyasal İslam' fikrine şüpheyle yaklaşmamız gerektiğini savunduğunu ileri sürebiliriz.

Kitabın ikinci bölümünde, Robert Merton'un meşhur makalesi 'Insiders and Outsiders: A Chapter in the Sociology of Knowledge' üzerinden içerideki ve dışarıdaki bilgi sorunu ele alınır. Turner, bir taraftan dinin üyesi olan içeridekilerin ait oldukları topluluk hakkında bilgi sahibi olma ve bu dinin dışındakilerine göre daha güvenilir olma olasılığını kabul ederken, diğer taraftan dışarıdakilerin daha nesnel olabileceğine ve bir dinin veya kültürün içeridekiler tarafından görmezden gelinen veya ihmal edilen yönlerini fark edebileceğine inanmanın da mantıklı olduğuna dikkat çeker. Turner'ın tartışmasını özellikle iki meseleye itirazı üzerinden geliştirdiğini görüyoruz: 1) Bilim ve nesnellik gibi geleneksel kavramlara bazı postmodern ve pragmatist itiraz ve 2) Bilginin konumsallığı fikrine itiraz. Turner, hem pragmatizmi hem de postmodernizmi geleneksel dini kurumların otoritesine ve onların bilgi

³ Wael B. Hallaq, *İmkânsız Devlet: Modern Çağda Bir İslam Devleti Niçin Mümkün Değildir?* (Babil Kitap, 2019).

⁴ Bryan S. Turner, *Weber and Islam: A Critical Study* (London and Boston: Routledge and Kegan Paul, 1974).

iddialarına meydan okuyan hareketler olarak değerlendirir.

Turner'a göre, bilgi konumları hakkındaki meselelerle yakından bağlantılı olan entelektüel hareketler, dini otoriteler de dahil olmak üzere tüm otoritelerin evrensel bilgi iddialarına meydan okur. Bunun nedeni olarak, entelektüel hareketlerin Aydınlanma'nın mirası ve sosyal bilimlerde pozitivistimin gelişimi olarak seküler rasyonalite fikrini sorgulamak için inşa edildiği fikrini gerekçe gösterir. Turner, bu durumun bilim ve nesnellikle ilgili temel sorunları gündeme getirdiğini iddia eder. Buna göre, dışarıdan gelen ve nesnel olduğu iddia edilen bilgi, içeridekiler tarafından önyargılı ve güvenilmez görülürken, güvensizlikle birlikte, yalnızca içeriden öğrenilen bilgilerin geçerli, güvenilir ve gerçek olarak kabul edilebileceği inancı gelişir. Turner'a göre dışarıdan öğrenilen bilgilerin güvenilir olmadığı durumu sorunludur. Merton'un içeriden ve dışarıdan bilgi hakkındaki eleştirel görüşünden yararlanan Turner, konum fikrinin bir kişinin sadece bir kimliğine göndermede bulunduğu varsayımının sorunlu olduğunu, o kişinin başka kimlikler de işgal edebileceği gerçeğini göz ardı etmememiz gerektiğini vurgular. Ona göre, örneğin, beyaz tenli bir araştırmacıda baskın konum beyazlık olarak kabul edilebilir, ancak onun aynı zamanda Marksist, evli, demokrat, ateist gibi birden fazla konuma sahip olabileceği dikkate alınmalıdır. Bu bakımdan her ne kadar konumsallığın ardındaki iddia, sömürgeciliğin konumların belirleyici özelliği olduğu ise de bu iddia aynı zamanda post-kolonializmin sonuçlarını da incelemelidir. Buradan hareketle, Turner dışarıdakilerin, bir Fransız aristokrat olan comte de Tocqueville'in Amerikan demokrasisi üzerine tüm zamanların en etkili araştırmalarından biri olarak kabul edilen *Democracy in America* (2000)'yı yazdığı gibi, nesnel ve güvenilir bilgi ortaya koyabileceğini ileri sürer. Ancak, Turner'ın bu yaklaşımı sorunlu görünmektedir. İslam'ı dışarıdan anlamaya çalışmanın en temel sorunlarından birinin dışarıdakilerin büyük bir çoğunlukla İslam ve Müslümanlarla ilişkilendirilen problemler ve tartışmalı olay ve konular üzerinden bir okuma yapması olduğunu söyleyebiliriz. Böyle bir okuma aynı zamanda dışarıdan olumsuz söylemlerle inşa edilmiş İslam dininin ve Müslüman kimliğinin tartışmalarda referans olarak kullanılması olasılığını da artırabilir. Nitekim, İslam'ı bir savaş dini olarak gören ve bu düşüncesiyle Batı'nın İslam ve Müslümanlar hakkındaki düşüncelerini ciddi bir şekilde etkileyen Max Weber'e referanslar bu durumun açık bir örneği olarak verilebilir.

Kitapta dikkat çeken en önemli hususlardan biri de Turner'ın Edward Said'in Oryantalizm tezine dair üç eleştirisidir. Birinci eleştiri, Said'in çoğu zaman sosyal bilimler bilgisini gözden kaçırmaması üzerinedir. Turner, Said'in 'Doğu'nun Batılılar tarafından üretildiği' söyleminin temel bir muğlaklık içerdiğini, bu tür söylemlerin ampirik incelemelerin konusu olmaktan ziyade sadece söylemler ve metinler olarak incelenebileceğini vurgular. Said'in izlediği yöntemle yönelik bu eleştiri bir yönüyle doğru olsa da Batı'nın Doğu'ya hükmetme, onu yeniden yapılandırma ve Doğu'ya hâkim olma amaçlarına hizmet eden Avrupalı bir üslup olarak ele aldığı Oryantalizm tezi, 11 Eylül sonrası Müslümanların yaşadıkları dikkate alındığında, Said'i haklı çıkarmaktadır. Dahası, Batılı yazar ve tarihçilerin eserlerinde Doğu'yu ve İslam'ı Batı medeniyetinin düşmanı olarak tanımlayan Oryantalist fikirler, Batı toplumunda

İslam karşıtı duyguları canlı tutmuştur.⁵ Bu noktada, Oryantalizm kavramının, bir ölçüde, İslamofobi ile yer değiştirdiği söylenebilir. Dikkat çekici olan, aşağıda da değinildiği üzere, Turner'ın Said'in Oryantalizm tezine yönelik olumsuz tutumunun, benzer şekilde, İslamofobi'ye yönelik de olmasıdır. İkinci eleştiri, Said'in Michel Foucault'dan etkilense de sosyolojinin onun araştırması üzerinde bariz bir etkisinin olmadığı üzerinedir. Turner, bir taraftan Said'in çalışmalarının Batı'nın Doğu anlayışına önemli bir eleştiri sunduğunu itiraf ederken diğer taraftan onun odak noktasının sosyal bilimden çok beşerî bilimler olduğunu vurgular. Ancak, Turner, Said'in İslam ve Batı arasındaki ilişkileri anlamak için benimsediği düşünsel yaklaşımı eleştirirken, eleştirdiği yaklaşıma benzer şekilde hareket ederek sosyal ilişkileri anlamamıza yardımcı olacak ampirik içgörülere yer vermek yerine daha kritik ve analitik bir yaklaşım benimsemiştir. Üçüncü eleştiri, Said'in Oryantalizm'inin İngiltere, Fransa ve Amerika'daki söylemlerle sınırlandırılmasına dairdir. Turner, Said'in Doğu'ya odaklanarak Avrupa'nın, özellikle Almanya, Afrika'daki sömürgeciliğini ihmal etmesinin ciddi bir sınırlama olduğunu çünkü Avrupa'nın Afrika'daki İslam ile ilgili sömürgeci karşılaşmalarının Asya'daki sömürgecilikten ayrılamayacağını söyler. Tüm bu eleştirilerden hareketle Turner'ın, entelektüel olarak bir post-Oryantalizm aşamasına geçmemiz gerektiğine inandığını vurgulayabiliriz.

İslam sosyolojisinin, özellikle Avrupa'da, geniş bir akademik ve kamusal alana sahip olmasında daha çok İslamofobi üzerine yapılan tartışmaların etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle, Turner'ın da İslam'ı anlamaya çalışırken ele aldığı konulardan biri İslamofobi olmuştur. İslamofobi'nin Avrupa ve Kuzey Amerika'daki yaygın varlığını kimsenin inkâr edemeyeceğini söyleyen Turner, buna rağmen medya ve akademideki pek çok tartışmanın İslam'la yüzleşmenin kapsamını ve düzeyini sıklıkla abarttığını ileri sürer. Turner'ın İngiltere'deki İslamofobi ile ilgili yaklaşımının çok daha farklı olduğunu görüyoruz. Ona göre, İngiltere'nin olumsuz tavrı sadece Müslümanlara değil tüm göçmenlere yöneliktir. Daha doğrusu, Turner İngiltere'nin, muhafazakâr sağ siyasetin bir sonucu olarak, ulusal topluluğun uyumluluğundan endişe duyması nedeniyle hangi ırksal, etnik ya da dini gruplardan olursa olsun tüm göçmenlere yönelik olumsuz bir tutum geliştirdiğini iddia eder. Ancak, Turner'ın İslamofobi'yi makro düzeyde ele alarak onu devletin tüm göçmenlere yönelik bir politikasının sonucuna indirgemesi, İslam ve Müslümanlarla ilgili siyasi söylemlerdeki güncel ampirik gerçekleri ve Müslümanların gündelik hayatta maruz kaldıkları ırkçılığı görmezden geldiği şeklinde okunabilir.⁶ Nitekim Turner, Yahudiler söz konusu olduğunda daha farklı bir yaklaşım ortaya koyar. Öyle ki, Avusturya'daki popülizmin ve faşizmin Müslümanlardan ziyade Yahudilere yönelik olduğunu iddia eder.⁷ Ampirik olarak, hem gündelik hayattaki tutumlar, davranışlar, söylemler hem de kamu politikası olarak Avrupa'da hâkim olan ırkçılık biçimi

⁵ Muhammed Babacan, *Islamophobia and Turkish Identity: Exploring Identity Strategies of Young Turks in Britain* (Konya: Palet Yayınları, 2023).

⁶ Muhammed Babacan, "Were you treated differently because you wore the hijab?: Everyday Islamophobia, racialization and young Turks in Britain", *Ethnicities* 23/1 (2023), 64-87.

⁷ Bryan S. Turner, "Understanding Islam: Positions of Knowledge" (Book Launch with Professor Bryan S. Turner, University of Edinburgh: The Alwaleed Centre for the Study of Islam in the Contemporary World, 26.01.2023).

ağırlıklı olarak Müslüman karşıtıdır. Anti-semitizm ile İslamofobi'yi karşılaştırmak, bir tür hiyerarşiye sokmak sorunlu görünmektedir. Ancak asıl sorun, Anti-semitizm'in daha ciddi bir sorun olduğu iddiasının ampirik kanıtlarla desteklenmemesidir. Sonuç olarak, Turner'ın İslam'ı anlama çabasında olduğu bu kitapta, İslamofobi'yi endişe verici bir durum olarak görmediğini ve dolayısıyla onu ampirik gerçeklikleri dikkate almadan değerlendirdiğini söyleyebiliriz.

Turner, her ne kadar İslam'ı anlamayı amaçlasa da kitabın birçok yerinde Hıristiyanlar ve siyasi ve sosyal problemler üzerinden ele aldığı Müslümanlar arasında diyalog yoluyla ortaya çıkabilecek bir anlayışın imkânını da arar. Buna göre, 'anlama'nın kafası karışmış ve bir uzlaşma temeli arayan bireyler arasında – açık veya örtük – bir diyalog olarak gerçekleştiğini belirtir. Turner, iki tür anlam arasında ayırım yapar. Diyalog 1 adını verdiği ilk türde, Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında diyalog yoluyla ortaya çıkabilecek bir anlayışın olduğundan bahseder. Bu tür bir diyalogun amacı hem Kutsal metinler hem de kişiler arası anlayışla iki topluluk arasında kamusal alanda daha iyi ilişkiler elde etmek ve nezaketi teşvik etmektir. Ancak Turner, bu diyalogun 11 Eylül sonrası 'teröre karşı savaş' kampanyası ile zorlaştığının farkındadır. Diyalog 2 ile antropologlar veya sosyologlar tarafından bir grup veya topluluk üzerine yapılan mülakat temelli araştırmaların topluluk ilişkilerini iyileştireceği ve sosyal politikalar geliştirilmesini sağlayacağı varsayılır. Burada anket çalışmalarının diyalojik niteliklere imkân vermemesi nedeniyle duyguları ve önyargıları ortaya çıkaramayacağı vurgulanır. Turner, şiirsel bir dil kullanarak Diyalog 1'in amacının şefkat, Diyalog 2'nin amacının ise hakikat olduğunu ortaya koyar. Ona göre, diyalogun olduğu yerde karşılıklı anlayış vardır. Ancak Turner, siyasal İslam'a dair argümanların çoğunun Hıristiyanlık ve İslam arasında hem tarihsel hem de çağdaş keskin ayrımlar inşa ettiği, bu nedenle her ne kadar iki din arasında ortak bazı 'aile benzerlikleri' olsa da diyalog ve karşılıklı anlayış önünde ciddi engellerin olduğu sonucuna varır.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The authors declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Babacan, Muhammed. Islamophobia and Turkish Identity: Exploring Identity Strategies of Young Turks in Britain. Konya: Palet Yayınları, 2023.
- Babacan, Muhammed. "Were you treated differently because you wore the hijab?: Everyday Islamophobia, racialization and young Turks in Britain". *Ethnicities* 23/1 (2023), 64-87.
- Hallaq, Wael B. İmkânsız Devlet: Modern Çağda Bir İslam Devleti Niçin Mümkün Değildir? Babil Kitap, 2019.
- Husserl, Edmund. The crisis of European sciences and transcendental phenomenology: An introduction to phenomenological philosophy. Northwestern University Press, 1970.
- Turner, Bryan S. "Understanding Islam: Positions of Knowledge". University of Edinburgh: The Alwaleed Centre for the Study of Islam in the Contemporary World, 2023.
- Turner, Bryan S. Weber and Islam: A Critical Study. London and Boston: Routledge and Kegan Paul, 1974.